

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

ПЛАН

1. Поняття і завдання провадження у справі до судового розгляду.
2. Зміст провадження у справі до судового розгляду.
3. Забезпечення позову.

Поняття і завдання провадження у справі до судового розгляду

Правильне і своєчасне вирішення справи багато в чому залежить від проведення належної підготовки її до судового розгляду.

Провадження у справі до судового розгляду — це сукупність дій судді і юридично заінтересованих у вирішенні справи осіб з метою врегулювання спору або забезпечення своєчасного і правильного рішення справи у судовому засіданні.

Дана стадія безпосередньо настає за прийняттям заяви, тобто відкриттям справи, і до внесення змін (07.07.2010 р). була обов'язкова для кожної справи, а тепер відповідно до ч.7 ст.130 ЦПК попереднє судове засідання не є обов'язковим. Питання про необхідність його проведення вирішується судьєю під час відкриття провадження у справі.

Попереднє судове засідання проводиться з метою з'ясування обставин справи, можливості врегулювання спору до судового розгляду або забезпечення своєчасного та швидкого вирішення справи.

Засобом досягнення зазначених цілей виступає виконання закріплених у законі специфічних завдань цієї стадії процесу здійснення процесуальних дій, конкретний вибір яких залежить від особливостей тієї або іншої цивільної справи.

Завданнями підготовки справи до судового розгляду в суді є:

- а) створення можливостей **для врегулювання спору до судового розгляду**, у тому числі примирення сторін;
- б) визначення характеру правовідносин сторін і, відповідно, потенційного кола нормативних актів, які повинні будуть застосовуватися при вирішенні спору;
- в) визначення можливого кола осіб, які беруть участь у справі;
- г) визначення кола доказів, необхідних для вирішення спору по суті, і забезпечення їх подання до моменту початку розгляду;
- ґ) повідомлення заінтересованих осіб про час і місце розгляду.

Провадження у справі до судового розгляду має винятково важливе значення для прийняття обґрунтованого, законного та правильного рішення.

2. Зміст провадження у справі до судового розгляду.

Одним з ключових елементів провадження у справі до судового розгляду є **попереднє судове засідання**, яке можна визначити як різновид судового засідання, що має як загальні із судовим засіданням ознаки, так і специфічні, властиві тільки йому, ознаки.

Попереднє судове засідання характеризується наступними **особливостями**:

1) попереднє судове засідання є **додатковим** (поряд із процесуальними підготовчими діями) засобом виконання завдань підготовки справи до судового розгляду;

2) у попередньому судовому засіданні є **додаткова можливість** для сторін з'ясувати найбільш значущі питання процесу у справі;

3) попереднє судове засідання являє собою **засіб оптимізації правосуддя**, тому що дозволяє досягати мети цивільного судочинства, витрачаючи менше сил, коштів і часу.

Обсяг підготовки і характер здійснюваних процесуальних дій залежать від обставин і складності конкретної справи. Кожний спір має свою специфіку, свої індивідуальні риси, тому у змісті підготовки навіть однієї і тієї самої категорії справ завжди є свої особливості.

Попереднє судове засідання проводиться **суддею за участю сторін та інших осіб, які беруть участь у справі**. За заявою однієї або обох сторін про неможливість явки до суду проведення попереднього судового засідання може бути **відкладено**, якщо **причини неявки** буде визнано судом **поважними**. **Відкладання** попереднього засідання допускається **один раз**.

Неявка на попереднє засідання належно повідомлених третіх осіб **не перешкоджає його проведенню**. У разі неявки у попереднє судове засідання сторони без поважних причин або неповідомлення нею причин неявки з'ясування обставин у справі проводиться **на підставі доказів, які було подано до або під час попереднього судового засідання**. У подальшому прийняття інших доказів залежить **від поважності причин**, через які вони були подані несвоєчасно.

Для врегулювання спору до судового розгляду суд з'ясовує: чи не відмовляється позивач від позову, чи визнає позов відповідач, чи не бажають сторони укласти мирову угоду або передати справу на розгляд третейського суду (ч.3 ст.130 ЦПК).

Якщо спір не врегульовано до судового розгляду, тоді згідно з ч.6 ст. 130 ЦПК суддя **проводить підготовку справи до судового розгляду, метою якої є забезпечення своєчасного і правильного вирішення справи**.

При цьому суддя робить такі дії:

1) **уточнює позовні вимоги або заперечення проти позову** (для попередньої юридичної кваліфікації спірних відносин, визначення предмета доказування та виконання інших завдань стадії підготовки;

2) **вирішує питання про склад осіб, які братимуть участь у справі.** У цьому випадку суддя розв'язує питання про залучення або вступ у справу співучасників і третіх осіб. Це особливо важливо у випадку, коли співучасть у справі є обов'язковою. Наприклад, якщо працівник юридичної особи заподіяв кому-небудь шкоду при виконанні трудових обов'язків, залучення його до справи як третьої особи на стороні відповідача пояснюється тим, що, виплативши позивачеві присуджену суму, відповідач вправі потім пред'явити до третьої особи регресний позов. Якщо при підготовці справи буде встановлено, що є *треті особи*, які можуть заявити самостійні вимоги на предмет спору між первісними сторонами, суддя сповіщає їх про справу і роз'яснює їм їх право на пред'явлення позову;

3) **визначає факти, які необхідно встановити для вирішення спору, і які з них визнаються кожною стороною, а які підлягають доказуванню.** Успішному вирішенню цього завдання сприяє правильне визначення предмета доказування і повне виявлення кола осіб, юридично заінтересованих у вирішенні справи.

4) з'ясовує, які докази подані чи подаються на попередньому судовому засіданні кожною стороною для обґрунтування своїх доводів чи заперечень щодо невизнаних обставин. Згідно зі ст. 131 ЦПК Сторони зобов'язані подати свої докази суду до або під час попереднього судового засідання у справі, а якщо попереднє судове засідання у справі не проводиться, - до початку розгляду справи по суті. Докази, подані з порушенням цих вимог не приймаються, якщо сторона не доведе, що докази подано несвоєчасно з поважних причин.

5) за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, вирішує питання про витребування доказів та виклик свідків, про проведення експертизи, залучення до участі у справі спеціаліста, перекладача, особи, яка надає правову допомогу, або про судові доручення щодо збирання доказів.

Судові доручення щодо збирання доказів регулюються ст.132 ЦПК. Суд, який розглядає справу, в разі необхідності збирання доказів за межами його територіальної підсудності доручає відповідному суду провести певні процесуальні дії. Предметом судового доручення можуть бути одержання пояснень сторін і третіх осіб, показань свідків, висновку експертів, огляд і дослідження речових і письмових доказів.

6) у невідкладних випадках проводить огляд на місці, огляд письмових і речових доказів.

Речові та письмові докази, які не можна доставити в суд, оглядаються за їх місцезнаходженням. Про час і місце огляду доказів за їх місцезнаходженням повідомляються особи, які беруть участь у справі. Неявка цих осіб не є перешкодою для проведення огляду. Про огляд доказів за їх місцезнаходженням складається протокол, що підписується всіма особами, які беруть участь в огляді

7) за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, вирішує питання про вжиття заходів забезпечення позову.

8) вчиняє інші дії, необхідні для підготовки справи до судового розгляду. (суддя під час відкриття провадження у справі, підготовки справи до судового розгляду або суд під час її розгляду мають право постановити ухвалу про об'єднання в одне провадження кількох однорідних позовних вимог або про роз'єднання кількох поєднаних в одному провадженні вимог у самотійні провадження).

9) визначає час і місце судового розгляду.

Попереднє судове засідання повинно бути призначено і проведено протягом **десяти днів** з дня відкриття провадження у справі.

Після закінчення підготовки справи до судового розгляду суддя постановляє ухвалу, в якій зазначає, які підготовчі дії ним проведені, і встановлює дату розгляду справи. Справа має бути призначена до розгляду не пізніше **семи днів** після закінчення дій підготовки до судового розгляду.

Про процесуальні дії, які необхідно вчинити до судового розгляду, суд постановляє ухвалу (ч.10 ст.130 ЦПК).

Заперечення проти позову — це заяви відповідача, спрямовані на обґрунтування власної позиції та спростування протилежної позиції з певного питання, що вирішується судом, або по справі в цілому. Після одержання копій ухвали про відкриття провадження у справі і позовної заяви відповідач має право подати суду письмове заперечення проти позову із зазначенням доказів, що підтверджують його заперечення. Відповідач може заперечувати проти позову, **посилаючись на незаконність вимог позивача, їх необґрунтованість, відсутність у позивача права на звернення до суду або наявність перешкод для відкриття провадження у справі.** Заперечення проти позову можуть стосуватися всіх заявлених вимог чи їх певної частини або обсягу.

3.Забезпечення позову

Суд за заявою осіб, які беруть участь у справі, може вжити, передбачені ЦПК заходи забезпечення позову.

Забезпечення позову — це сукупність процесуальних дій, які гарантують реальне виконання рішення суду в разі задоволення позовних вимог.

Підставою для забезпечення позову відповідно до ч. 3 ст. 151 ЦПК є **можливість утруднення чи загроза неможливості** виконання рішення суду.

Для забезпечення позову необхідно звернутися із відповідною заявою. У заяві про забезпечення позову повинно бути зазначено: 1) причини, у зв'язку з якими потрібно забезпечити позов; 2) вид забезпечення позову, який належить застосувати, з обґрунтуванням його необхідності; 3) інші відомості, які потрібні для забезпечення позову.(ч.2 ст.151). Розмір судового збору - 0,2 прожиткового мінімуму для працездатних осіб, і 0,5 – для юр.осіб.

Забезпечення позову допускається на будь-якій стадії розгляду справи, в тому числі і на стадії апеляційного провадження, якщо заява про це надійшла до суду апеляційної інстанції або її не вирішив суд першої інстанції. Оскільки на відміну від ч. 3 ст. 151, п. 7 ч. 1 ст. 301 ЦПК у гл. 2 розд. V ЦПК не передбачено забезпечення позову на **стадії касаційного провадження**, у разі надходження відповідної заяви її повертають заявникові.

За заявою заінтересованої особи суд може забезпечити позов **до подання** позовної заяви з метою запобігання порушенню права інтелектуальної власності. У разі подання заяви про забезпечення позову **до подання** позовної заяви заявник повинен **подати відповідну позовну заяву протягом трьох днів** з дня постановлення ухвали про забезпечення позову.

Заходи щодо забезпечення позову можуть бути прийняті як відносно первісного, так і зустрічного позову, а також відносно позовів третіх осіб, які вступили в справу з самостійними вимогами щодо предмета спору.

Порядок забезпечення позову. Заява про забезпечення позову розглядається судом, у провадженні якого перебуває справа, в **день її надходження без повідомлення відповідача** та інших осіб, які беруть участь у справі.

Заява про забезпечення позову, подана **до подання** позовної заяви, розглядається судом **не пізніше двох днів** з дня її подання. **У разі обґрунтованої** вимоги заявника заява про забезпечення позову, подана до подання позовної заяви, розглядається лише за його участю без повідомлення особи, щодо якої просять вжити заходи забезпечення позову.

Суд, допускаючи забезпечення позову, може вимагати від позивача забезпечити **його вимогу заставою**, достатньою для того, щоб запобігти зловживанню забезпеченням позову, яка вноситься на депозитний рахунок суду. Розмір застави визначається судом з урахуванням **обставин справи, але не повинен бути більшим за розмір ціни позову.**

Про вжиття засобів забезпечення позову суд постановляє **ухвалу**, у якій зазначає вид забезпечення позову і підстави його обрання, порядок виконання, розмір застави, якщо така призначена. **Копія ухвали надсилається заявнику та заінтересованим особам негайно після її постановлення.** Залежно від обставин справи суд може забезпечити позов **повністю або частково.**

У разі постановлення ухвали без повідомлення особи, щодо якої просять вжити заходи забезпечення позову, копія ухвали **надсилається особі, щодо якої вжито заходів забезпечення позову, негайно після її виконання.**

Суд, встановивши, що заяву про забезпечення позову подано без додержання вимог закону, повертає її заявнику, про що постановляє ухвалу.

Ухвала про забезпечення позову **виконується негайно** в порядку, встановленому для виконання судових рішень. У разі забезпечення вимог заявника **заставою** ухвала про забезпечення позову звертається до виконання **негайно після внесення предмета застави в повному розмірі.**

Оскарження ухвали про забезпечення позову не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає подальшому розгляду справи. Оскарження ухвали про скасування забезпечення позову або про заміну одного виду забезпечення іншим зупиняє виконання цієї ухвали.

Заміна або скасування заходів забезпечення позову. Суд може за заявою однієї зі сторін і зважаючи на пояснення другої сторони **допустити заміну одного способу забезпечення позову іншим.** За загальним правилом на заміну способу забезпечення позову за заявою відповідача **потрібна згода позивача.** У разі забезпечення позову про стягнення грошових коштів відповідач може з дозволу суду замість допущеного виду забезпечення внести на депозитний рахунок суду суму, зазначену в позовній заяві.

Заходи забезпечення позову можуть бути скасовані судом, який розглядає справу. Особа, щодо якої вжито заходи забезпечення позову без її повідомлення, протягом **п'яти днів** з дня отримання копії ухвали може подати до суду заяву про їх скасування, яка розглядається судом протягом **двох днів.**

Питання про скасування заходів забезпечення позову вирішується в судовому засіданні з **повідомленням осіб, які беруть участь у справі**. Неявка цих осіб не перешкоджає розгляду питання про скасування заходів забезпечення позову.

Якщо у задоволенні позову було **відмовлено, провадження у справі закрито або заяву залишено без розгляду**, вжиті заходи забезпечення позову застосовуються до набрання судовим рішенням законної сили. Проте суд може одночасно з ухваленням судового рішення або після цього постановити ухвалу про скасування заходів забезпечення позову.

Заходи забезпечення позову, вжиті судом до подання позовної заяви, скасовуються судом також у разі: **неподання заявником відповідної позовної заяви згідно з вимогами закону (ч.5 ст.151 ЦПК); повернення позовної заяви; відмови у відкритті провадження у справі**.

Заходи забезпечення позову мають **тимчасовий характер і діють до виконання рішення суду**, яким закінчується розгляд справи по суті. Зважаючи на це, суд при задоволенні позову не має права скасовувати вжиті заходи до виконання рішення або зміни способу його виконання, за винятком випадків, коли потреба в забезпеченні позову з тих чи інших причин відпала або змінилися обставини, що зумовили його застосування.

Заходами щодо забезпечення позову згідно з ч. 1 ст. 152 ЦПК можуть бути:

- 1) накладення арешту на майно або грошові кошти, що належать відповідачеві і знаходяться у нього або в інших осіб;
- 2) заборона вчиняти певні дії;
- 3) встановлення обов'язку вчинити певні дії;
- 4) заборона іншим особам здійснювати платежі або передавати майно відповідачеві чи виконувати щодо нього інші зобов'язання;
- 5) зупинення продажу арештованого майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно і про зняття з нього арешту;
- 6) зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку;
- 7) передача речі, яка є предметом спору, на зберігання іншим особам (секвестр).

У разі необхідності, за наявності відповідного клопотання судом можуть бути застосовані **інші види забезпечення** позову, але з урахуванням обмежень, встановлених законом. Так, у справах окремих категорій позови можна забезпечувати за допомогою спеціальних заходів, які регулюються нормами відповідних законів (наприклад, ст. 53 Закону України від 23.12.1993 р. «Про авторське право і суміжні права»).

Крім цього, вказуються дії, які не можна вчиняти з метою забезпечення позову, а саме:

- **Не допускається забезпечення позову шляхом накладення арешту на заробітну плату, пенсію та стипендію, допомогу по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, яка виплачується у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю (включаючи догляд за хворою дитиною), вагітністю та пологами...** Ця вимога не поширюється на позови про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, про відшкодування збитків, завданих злочином;

- **Не може бути накладено арешт на предмети, що швидко псуються;**

- **Не допускається забезпечення позову шляхом зупинення тимчасової адміністрації або ліквідації банку, заборони або встановлення обов'язку вчиняти певні дії Фонду гарантування вкладів фізичних осіб при здійсненні тимчасової адміністрації чи ліквідації банку;**

- **Не допускається накладення арешту на майно, на яке накладено арешт відповідно до Кримінального процесуального кодексу України.**

- **Не допускається забезпечення позову шляхом зупинення рішень, актів Національного банку України, а також встановлення для Національного банку України заборони або обов'язку вчиняти певні дії;**

- **Не допускається забезпечення позову шляхом заборони відповідачу вчиняти певні дії за позовами власників або кредиторів неплатоспроможного банку до такого банку або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.**

Вирішуючи питання про забезпечення позову, суд має брати до уваги інтереси не тільки позивача, а й інших осіб, права яких можуть бути порушені у зв'язку із застосуванням відповідних заходів. Наприклад, обмеження можливості господарюючого суб'єкта користуватися та розпоряджатися власним майном іноді призводить до незворотних наслідків.

При розгляді справ, предметом яких є *оскаржуване рішення загальних зборів господарського товариства*, судам необхідно враховувати, що заборона проводити такі збори порушує право на участь у них та в управлінні товариством *тих його учасників, котрі не оскаржили це рішення*, і суперечить змісту заходів забезпечення та меті їх застосування, яка полягає в захисті інтересів учасника процесу, а не в позбавленні (порушенні) прав інших осіб.

***Суд не повинен вживати таких заходів забезпечення позову, які пов'язані із втручанням у внутрішню діяльність господарських товариств* (наприклад, забороняти скликати загальні збори товариства, складати список акціонерів, що мають право на участь у них, надавати реєстр акціонерів та приміщення для проведення зборів, підбивати підсумки голосування з питань порядку денного тощо).**

У справах про захист трудових чи корпоративних прав не допускається забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення про звільнення позивача з роботи та зобов'язання відповідача й інших осіб не чинити перешкод позивачеві у виконанні ним своїх попередніх трудових обов'язків, оскільки таким чином фактично ухвалюється рішення без розгляду справи по суті.